

PREPORUKA PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU O ZAŠTITI PRIVATNOSTI DJECE U MEDIJIMA (svibanj 2012.)

Pravobraniteljica za djecu uputila je u svibnju 2012. preporuku Hrvatskom vijeću za medije i Hrvatskom novinarskom društvu o zaštiti privatnosti djece u medijima (DPR-008-01/12-061).

Proteklih godina mediji u Hrvatskoj znatno su pridonijeli porastu vidljivosti djece i njihovih potreba u društvu, što je djelomično pridonijelo i podizanju javne svijesti o važnosti zaštite prava djeteta. Pritom su bili osobito vrijedni oni medijski prilozi kojima se, uz opis i analizu problema, ukazivalo i na moguća rješenja te na punktove na kojima djeca i roditelji mogu dobiti pomoć ili savjet, kao i oni koji izvještavaju o djeci kao aktivnim sudionicima društva, jer se njima ujedno i osnažuju prava djece. Nažalost, i dalje u medijima često nalazimo brojne primjere kršenja prava djece, osobito prava na privatnost, kao i izvještavanja koje ne uzima u obzir njihovu ranjivost.

Premda je zaštita privatnosti djece u medijima danas nešto bolja nego prije osam godina, kad je UN-ov Odbor za prava djeteta u svojim preporukama Republici Hrvatskoj upozorio da zaštiti tog dječjeg prava treba posvetiti veću pozornost, još uvijek ne možemo biti zadovoljni ostvarenim. Neki propisi u području medija su poboljšani, no još mnogo treba raditi na osiguranju njihove kvalitetne provedbe u skladu s Konvencijom o pravima djeteta. Stajališta o tome pravobraniteljica za djecu iznijela je u brojnim svojim preporukama, izvješćima i publikacijama.

U zaštiti prava djece u medijima iznimno je važna uloga strukovnih udruga i stručnih tijela medijskih djelatnika, koji zagovaraju i unapređuju stručnost i etičnost u radu novinara i urednika. Godinama uspješno surađujemo s Hrvatskim novinarskim društvom, čije Vijeće časti dosljedno brani visoke standarde profesionalnog izvještavanja o djeci. Pozdravljamo i osnivanje Hrvatskog vijeća za medije, koje uz novinare uključuje i nakladnike te očekujemo da njihove aktivnosti budu vidljivije u javnosti, kao i da se javnost na odgovarajuće načine potakne na ocjenjivanje djelovanja medija. Pozivamo oba ova tijela da svojim radom pridonese daljnjoj edukaciji i senzibiliziranju novinara za prepoznavanje i zaštitu najboljeg interesa djeteta, kao i da sankcioniraju primjere neetičnog izvještavanja o djeci.

S obzirom na uočene propuste u načinu izvještavanja o djeci smatramo važnim posebno upozoriti na neka kršenja prava djece u medijima koja su bila posebno izražena u 2011. godini:

Izveštavanje o nasilju među djecom i dalje je usmjereno na pojedinačne događaje umjesto na samu pojavu i prevenciju nasilja. Svaki slučaj nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama zahtijeva svu moguću pažnju institucija, ali ne i uključivanje javnosti. Ako se ipak izvještava o slučaju, obvezna je potpuna zaštita identiteta djece. Pritom nije dovoljno prikriti djetetov lik na fotografiji i ne objaviti njegovo ime, već se podrazumijeva da se ne smije objaviti ni imena njegovih roditelja, rodbine, susjeda, ime škole koje dijete pohađa, mjesto u kojem živi, odnosno nijedan drugi podatak koji bi omogućio otkrivanje djetetova identiteta. Uključivanje javnosti u rješavanje ozbiljnih odgojnih problema u pojedinoj školi, uz izlaganje uključene djece, njihovih roditelja i djelatnika škole snažnom medijskom pritisku, nikad nije u interesu djeteta i ne pridonosi rješavanju problema vršnjačkog nasilja.

Izveštavanje o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i prekršaja - Maloljetni počinitelj kaznenog djela ima pravo na zaštitu privatnosti tijekom cijelog postupka, što znači da mu se ni posredno ne smije objaviti identitet u medijima. To pravo jamči mu Konvencija o pravima djeteta, ali i Zakon o sudovima za mladež te propisi u području medija. Takva zaštita zahtijeva se i za svjedoke i za žrtve kaznenih djela. Novinari, nažalost, pronalaze način da objave sve podatke, osim imena i fotografije, koji u potpunosti otkrivaju identitet ove djece i

time ponekad ugrožavaju ne samo njihovu privatnost, već i njihovu sigurnost. U pojedinim napisima uočavaju se neprihvatljiva stajališta prema djeci, generaliziranje na temelju pojedinačnih slučajeva nasilja i prikazivanje djece kao opasne i prijeteće, ponekad uz postavljanje pitanja zaslužuju li takva djeca zaštitu svojih prava.

Izvještavanje o seksualnom zlostavljanju djece - U svim novinarskim kodeksima i stručnim smjernicama za izvještavanje o djeci izričito se navodi da novinar nikad ne smije otkriti identitet djeteta koje je žrtva seksualnog nasilja. Riziku od otkrivanja identiteta u medijima najviše su izložena djeca koju je spolno zlostavljao netko od članova obitelji (otac, djed, ujak, oćuh...), jer novinari smatraju da javnost ima pravo znati tko je zlostavljać pa otkrivanjem identiteta počinitelja nasilja ili osumnjićenika, posredno otkrivaju i identitet djeteta. Iznošenje detaljnog opisa zlostavljanja šteti žrtvi, čak i uz zaštićeni identitet, što novinari nerijetko zaboravljaju. Dodatna šteta, nanosi se djetetu javnim iznošenjem sumnji u vjerodostojnost optužbe za zlostavljanje, čime ono postaje žrtva medija, neovisno o tome je li se seksualno nasilje stvarno dogodilo.

Izvještavanje o djeci u dječjim i odgojnim domovima te o udomljenoj i posvojenoj djeci – Prilikom izvještavanja o djeci koja su udomljena ili smještena u dječje domove ili u odgojne domove nužno je prikriti identitet djeteta. Riječ je o djeci koja su izdvojena iz svojih obitelji zbog različitih teškoća, a djeca često ne žele da ih se prepozna i identificira kao *djecu iz doma*. Isto je i s udomljenom djecom čije slike također ne bi trebalo objavljivati, jer je riječ o privremenom statusu. Treba izbjegavati i objavljivanje fotografija javnih osoba s djecom u domu (te su fotografije privatna stvar djece i nisu za javnost). Objava fotografija djece u domu može se dopustiti samo iznimno, kad je to nedvojbeno u interesu djeteta i to uz odobrenje djetetovog skrbnika.

Izvještavanje o humanitarnim akcijama - Humanitarni projekti su hvale vrijedni, kao i podrška medija akcijama prikupljanja pomoći, ali kad god je moguće treba izbjeći medijsko izlaganje djece koja primaju pomoć, neovisno o suglasnosti roditelja. Svi koji nesebično pomažu drugima zaslužuju pohvale u medijima, ali je vrijednost njihovih djela moguće istaknuti i pohvaliti i bez prikazivanja onih koji primaju pomoć, osobito djece, u situacijama kad je to za njih neugodno i ponižavajuće. Stoga medijima preporučujemo da s posebnim senzibilitetom i obzirom izvještavaju o ovim temama, slijedeći najviše profesionalne standarde.

Podsjećamo i na važnost odgovornog i osobito pažljivog informiranja **o nesrećama u kojima su stradala djeca**, na nužnost uvažavanja **stručnih smjernica za izvještavanje o suicidu** (osobito kad je riječ o djeci), kao i na potrebu obzirnog pristupa kod **izvještavanja o nestaloj djeci**, kako se ne bi iznosili podaci iz djetetove intime, što dijete može učiniti još ranjivijim ili ugroziti njegovo dostojanstvo.

Istićemo da prikaz djece u medijima snažno utječe na stavove i odnos prema djeci u društvu, što utječe i na ponašanje odraslih prema djeci. On istodobno utječe i na samu djecu i na njihovo razumijevanje očekivanja koja su na njih usmjerena. Utoliko je još važnija odgovornost medijskih djelatnika u oblikovanju medijske slike o djeci. Pristanak roditelja ili skrbnika na objavljivanje djetetovog identiteta u medijima nije uvijek u skladu sa zaštitom djetetovog najboljeg interesa, stoga je iznimno važno da novinari u svakom pojedinačnom slučaju slijede svoj Kodeks, kao i stručne smjernice za izvještavanje o djeci.